" کارنەڤاڵی گڕبەردانە سەرپۆشەکان"

'دەقی: شێرزاد حەسەن'

(هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد

بەسەر بیلبیلەکەی چاوی مندا دەکشێ تەمێکی تر

&

کە فرمێسکم لەسەر روخساری کیژی دڵشکاو بینی

وتم یاخوا لەسەر سوورگوڵ نەبینم شەونمێکی تر)

"هێمن موکریانی"

&

{شایی خوێن}

+ ژینا گیان.. ماڵئاوا.. چ باسە هەنووکە لە ئاسمانێ؟ یان بە رۆح و جەستە لەوە ماندووتریت کە ئەم سەرزەمینە بەجێبێڵیت، سۆز و میهر و نۆستالژیای تۆ لەگەڵ خاك و خۆشی و ناخۆشی خەڵکانێکە کە کەمینەیەکی ئاشنان بە تۆ و هەم پەرۆشی ئەوانەشی کە نایانناسیت، من دڵنیام تۆ ناخوازیت کەس پەنجەیەکی بریندار بێت یان مەرگەساتی خۆت ئاسا.. بچێژێت، چونکە دەزانیت کە ئەوانیش وەک تۆی خەمزەدە ستەمدیدە و زامدار و لێوبەبار و زێدە پەژموردە بوون. ژینای ماندووی ژێر دەستی زەمانە ئاخۆ هەنووکە خەوتوویت یان بێداریت؟ تۆ بڵێیت ئاگات لەو شۆرش و هەرا و زەنا و گۆڤەندە نەبێت کە خوێن و خەنە و خەندە و خەم و خۆشنوودی و خەیاڵی ئاگرین و خولیای سەرفرازی و سەربەستی.. دونیای تەنیوەتەوە؟ بە هەزارەها نەوبووک و کچانی نەباڵق و بێوەژن و دەرۆزەکەر و کەلاوەنشین و کۆشکنشین هاوسۆزی تۆن، چ مێینە بن و چ نێرینە، لە خانمان و لە پیاوان، هەم یاخی و خەونبین بە ئایندەیەکی زێرەوشان و موژدەبەر و مژدەهێن کە هاوسۆز و هاودەردی تۆن.

هۆ نازەنین و نازدارەکەی هەر هەمووومان کەمەکێ سەر هەڵبڕە و ببینە چ شایلۆغان و جۆش و خرۆش و جونبوشێکە کە دڵی هەر هەمووانی خستۆتە سەر ریتمی سروودی "ئەی رەقیب" و "خوایە وەتەن ئاوا کەی"، هەمدیس ئەتۆ سەرقافڵەچی هەزارەهای لەوانەی کە خەونیان بە شکاندنی قەفەزەکان و داڕووخانی قەڵا سەختگیرەکان و بەندیخانەکانەوە بینیوە، کە ببوون بە زیندان و گۆڕستان و سزاخانە و دۆزەخێکی هەڵایساو بۆ هەر هەموو ئەوانەی نەترسانە خەونیان بە دونیایەکی بەهادارتر و ئارامتر و یەکسانیخواز و مرۆڤپەروەرانە بینیوە کە بێتە بوون و ببێت بە هەقیقەتێکی رەها!

***

{قۆچی قوربانی}

گیانی گیانان..گوتیان کە گوایە جوانەمەرگ بوویت.. وەلی حاشا.. هۆ 'بەور'ی ئازا و سەرمەشقی رابوونێک کە هەموومان خەونمان پێوە بینیوە، بێگومان جوانەمەرگ بوویت وەک خانمە شۆرشڤانی فرەنسایی "ژان دارک: ١٤٣١/١٤١٢""ی پاکیزە کە وەک تۆ دژی ستەم و بێدادی رۆحی کەڵەگایی نێرسالاری و دزسالاری دەجەنگا، بەڵام ئەوە هەر تۆ بوویت.. هۆ 'تەوار'ی بەرزەفڕ کە باڵەکانت دەیدا لە بنی 'عەرشی فەلەک'، هاوکات چریکەت تاریکپەرستەکانی کاس و هوڕ و گێژ کردووە و تۆقاندوونی.. گەرچی لە چاوی ئەوانی کۆنەپەرست و کوێری رۆح و دڵ و مێشک وای مەزەندە دەکەن کە تۆی فریشتەیان رەوانەی دۆزەخ کردووە!

ئەوە تۆیت.. هۆ تاقانەترین مێینە کە وەک خانمە شۆرشڤانانی " رۆژئاوای کوردستان" بە خوێنی پاکی خۆت دونیات بێدار کردەوە و گرەوت بردەوە، کە نەک بە تەنها "ئێران" و بەس، بەڵکو لەسەر کۆی نەخشە و جوگرافیای "ڕەشهەڵاتی ناوەراست"دا تۆ بوویت بە بەیداغ و مەشخەڵ و نموونەی گیانفیدایی بە درێژایی چەندین سەدە، دەنێو مەملەکەتێك و مێژوویەک کە زیندان و قەسابخانەیە بۆ ژمارەیەکی زۆر لە ژنان و کچان بێ چەند و چوون، بگرە بانگی خوێنی تۆ هەر چوار قوڕنەی دونیای تەنیوەتەوە. ئەتۆی خۆشەویست لای ملیۆنەها بوویت بە سیمبول و سەرمەشقی شۆرش و بەرخودان و شارەمزی سەر هەر هەموو رەمزەکان، بگرە لە چاوی هەر هەموو هاوخوێن و هاوتوخم و هاورەگەز و هاوسۆزەکانت جوانییەکت بەجێهێشتووە بۆ ئێمە کە بارتەقای خەون و خۆزگەی هەر هەموو مەردمگەلە ژیاندۆست و جواناس و جوانپەرست و بەرزە دەماغەکانە کە بە چ ئەفسوونێکی سادەیی رۆحی پاک و خاکەڕای خۆت هەر هەموومانت لە دەوری خۆت کۆ کردەوە، ئێمەیەک کە بەر لە هاتنت چەندە پەرش و بڵاو بووین وەک ئاردی پەرت دەنێو دڕک و داڵ و کەند و لەندەکان، دەنێو ئەم رۆژگارەی کە سیخناخە بە پیاوانی گرگن و خەسیو لە بارەی رۆحی و دژە ژن و کۆی هاورەگەز و هاوتوخمەکەی تۆ!

***

{پایزنامە}

هۆ لە پایز و خەزان مەلوولتر و هەم شاعیرانەتر، هەڵوەرینی تۆ لە یەک خیاباندا پایزی ڕاگەیاند کە گەڵاریزانێکی وەدەووی خۆیدا هێنا کە هەزارەها خیابانی دیکە مژدەی بەهارێکی بە ملیۆنەها بەخشی، ماڵئاوایی تۆ چ موعجیزە و پەرجوویەک بوو کە هەر هەموومانی لەسەر سفرە و خوانی خۆشەویستی کۆ کردەوە؟ ئەوەیان چ سەنگینی و ڕەنگینی و پەرجوویەک بوو کە نواندت بە ماڵئاوایی و نەمانی خۆت؟ دۆستان و دۆژمنانی دڵڕەشت لەسەر هەمان ئەو خیابانەدا کۆکردەوە و هەم لەسەر هەر هەموو جادە و کوچە و کۆڵانەکان و خیابانەکانی دیکە کە تۆ کردت بە ئاگردان و کوانووی بەرخۆدان و خۆشەویستی و جۆش و خرۆشی سەرکەشی و خەونی زیندەگییەکی شکۆمەندانە کە ئەگەر تا هەنووکە نەمانبووبێت و خەون بووبێت.. ئەوە تۆ لە پایزێکی غەمناکی نێو دڵ و ڕۆحی ئێمەدا وەک تەتەر و پەیکی شارەزا هێنات و دەنێو چاوانی ئێمەدا چاندت.. هۆ خەونهێنە غەمین و بەجەرگ و خاکەڕا و زێدە سەلار و سەنگینەمان!

ئەوەیان چ گۆبەندێکە کە چەند تاڵە موویەکی سەر و پرچی تۆ، یانژی قەفێک لە کەزی یاخی و هەڵاتوو و سرک و جوانی تۆ کە بە بەر چاوی هەزارەها خۆیان لە ڕەفتە و سەرپۆش ڕاپسکاند تا بەکامی دڵی خۆت هەتاو و هەوای پاک بیشواتەوە، ئاخر نەدەکرا.. ئاخر خۆ نەدەکرا جوانییەک لە ناو تۆی قەشەنگ و جواندا بە درێژایی تەمەن و زەمەن بخنکێت؟ ئەرێ بە ڕاست ئێمە لەسەر کام ئەستێرەدا دەژین کە سەر و پرچی تۆ پیاوانی هەوەسباز و خۆگر و هەم گڕگرتوو لە شەهوەت ڕشتندا بەم چەشنە هار و دەیری و دەللی و دەهری بکەن؟ ئاخۆ بە ڕاست دەکرێت بە تەنها بە بینینی سەر و پرچی کۆت و بێ سەرپۆشت دۆزەخ دەنێو ڕۆحی تۆدا بتەقیننەوە؟ تۆ بڵێیت ئەوان و ئێمە جێنشینی هەمان ئەستێرە بین؟ ئەمن گومانم هەیە..!

ئاخر حیکمەتی تێدا نییە ئەوانی دیکەی ئیماندار و خوداناس زەندەقیان لە پرچ و پەرچەم و زولف و ئەگریجەی کچان و ژنان بچێت و بتۆقن.. ئەوەیان چ سام و ترس و 'فۆبیا'یکە بەرامبەر بە جوانییەک کە یەزدان یانژی سروشت بەخشیوییەتی کە بێ پەند و حیکمەت نییە.. پەحا و ئەفسووس و جەخار و سەد حەیف و موخابن بۆ ئەو ئیماندار و بڕوادارە بەستەزمانانە!

***

{پەرچەمی ئاگرین}

چ شەرم و شوورەیی بوو کە پیاوانی ئامێرد و 'ڕۆبۆت' ئاسا و ئەڵقە لە گوێ زەندەقیان چوو لە پای یاخیبوونی چەند تاڵێک لە ئەگریجە و پەرچەمی نەترست، کە گوایە لە ترس و تاوی دزە کردنی زولفی تۆ لەوەدایە "عەرشی فەلەک" بلەرزێت.. گەرچی ئەوەیان مەحاڵە و مەحاڵیش نییە. بەڵام.. لە چاوی پیاوانی دار بەدەست و پاسەوانانی ئاداب و ئاکار ئەتۆ بوویت بە کانگا و و سەرچاوە و کوانووی گڕکان و تۆفان و وەیشوومە و بوومەلەرزە و فیتنە و فەساد و فسق و فجور و فاحیشە، کە بە ئەندازەیەک کوشندە و بڕندە و ترسناک بوویت بۆ ئەوان کە لەوەدابێت دۆزەخت لە ئاسمانەوە گواستبێتەوە سەرزەمین

و ئەم سەر بۆ ئەوسەری خیابانەکان، بە رادەیەک کە بە جوانی تۆ خرۆشان بەدەم هەنگامە و زەبر و زەنگ و خوێن هەڵچوونی ناحەزەکانت کە وەک ئەوە وابوو کە گڕکان و تۆفان و زەمین لەرزەیەکت لە ژێر پێیەکانی ئەواندا بەرپا کردبێت.. وای لە پیاوانی زێدە لەرزۆک و گرگن و گزگل و تۆقیو لە سێبەر و بۆن و بەرامە و نیگا و لەنجەی لەرزەکەمەر و ترپە و تەققەی کەوش و پێڵاو و حریتە حریت و قاقا و قریوەی لە ناکاوی خانمان.. وای.. وای.. وای!

گیانۆ.. ژینا.ی ئازا و جەربەزە و گوڵخاتر.. خاترجەم بە کە ئەوە تۆ بوویت کە بە خوێنی رژوای خۆت ژینی ملیۆنەهات بە درۆ خستەوە، ئەوانێک کە مردوون و بە خۆیان نازانن، ئەوەتا لەسەر خیابانەکاندا مردووەکان ئەوەندە زۆرن کە مەگەر مردووەکانی دیکەی گۆڕستان رابن و بێدار ببنەوە و میهر بنوێنن کە زیندە مردووەکانی دیکەی ئەم سەردەم و رۆژگارە بنێژن. ئەتۆ بە مەرگی خۆت سەلماندت کە ئەوانی گاگەل و نێرەوز و نێرگەل و هەم کەڵەگا نەیانزانیوە بژین.. بە هەق واتکرد و وا ژنەوتیت، ئەوانی نابووت و و پەرپووت لە تۆ پەست و تووڕەن کە سەلماندت ئێمەی نێرینەگەلی ئەم دەڤەرە زیندانین لە پای ئەوەی دڵمان بەوە خۆشکردووە کە کچەکان و خوشکەکان و ژنەکان و دەستگیرانەکانمان کۆیلە و بەندەواری ئێمەن، گوایە ئێمەی کۆیلە و ترسنۆک تا ئەندازەی مەرگ شاد دەبین گەر ئێوە دەنێو ئەشکەوت و کونجی تاریکی ماڵەکاندا وەک باڵندە و مەلی نێو قەفەز بژین و هەتاویش لێتان نەدات، وەک هوزار و بولبول بخوێنن بۆ ئێمەی کەڕ و گێر و لاڵ، کە تا هەنووکە نەمانزانیوە کە ئێوەی گیرخواردوو دەنێو قەفەز و بەندەواری فاقە و تەڵە و تەپکە و داوی ئێمەدا دەچریکێنن، دەخوێنن، بەڵام هەیهات کە وا نییە و خۆمان لە گێلیی دەدەین، ئاخر خۆ ئێوە ناخوێنن و بگرە چریکە و چەهچەهە و جریوەتان زادەی خۆشنوودی نییە، بەڵکو گریان و شیوەنێک و سینەکوتانە بە دیواری قەفەزەکان و دەرگا و پەجەرەی شیشەبەندی ناو خانووەکان و ماڵەکان کە بوون بە زیندانی جوانییەکان، چ کەلاوەنشین بن و چ کۆشکنشین، کە دیارە ئێمەی نێرگەل و نێرەوزی کەودەن و و نەبان و حۆل و یاغنیش دەرکی ناکەین و تێناگەین کە جریوە و چریکەتان خوێناوی جەرگ و کەفچڕینی دڵبەندی و گرینی رۆحی پەژموردە و و ژەهراوییبوونی خەیاڵ و خەون و زیندەگیتانە!

***

{تاریکپەرستەکان}

مەگەر نەتزانیوە کە وەها وێنای ژنان دەکرێت کە چ فریودەر و جادووگەرێکن، کە گوایە ئێوە لەژێر هەر تاڵە موویەکی سەر و پرچتان شەیتانێکتان حەشارداوە، کە ئەگەری فریودانی پیاوە ئیمان تۆکمە و هەم لەرزۆکەکانتان هەیە، ئەوەیان چ بڕوا و ئیمانێکی تەنکۆڵە و عەمبارەپۆیە کە وا زوو بە دەرکەوتنی پەرچەمی خانمێکی سەلار و سەنگین کە ویقار و شکۆیەک لە چاوانی تۆدا شەوی دەیجووری رۆشن دەکردەوە، دە من دڵنیام ئەتۆ دەتزانی کە ئەوان هەترەشیان لەو پرشنگ و تین و تاو و چرایەک چووە کە لە ناو چاوانی تۆدا نێو دڵ و رۆح و مێشکی تاریکی ئەوانی رۆناک کردۆتەوە، ئەوان کە شەمشەمەکوێرە ئاسا دەگەڵ تاریکی راهاتوون، نەدەکرا رۆشنایی تۆ چاڵ و گۆڕ و خەرەند و بیری بێ بنی نێو گیان و

بوونی ئەوان بخاتە بەر دیدەی هەزارەها، کە دوا جار خۆت کرد بە قوربانی وەک پەروانەی دەوری شەمع و سووتایت تا هیچ نەبێت بۆ تاوێک رۆحیان رۆشن بێتەوە، وەلی تۆ چی بکەیت کە ئەوان نەیانەوێت ئەو خەرەند و چاڵ و کونە تاریکەی ئەشکەوتی ناو مێشک و دڵ و رۆحیان رۆشن بێتەوە، خواستێکی وایان نییە کە ئەو زوڵمەتەی ناو خۆیان ببینن کە سیخناخ بووە لە مار و دوپشک و تیغ و زەمهەریر و سەرسەڕ و پاشماوەی سەدەها جڕوجانەوەر کە ئافات و وەیشوومە و زووخاوێک لە کینەبازی و رق و ژەهری شاماری حەوت سەریان هەڵگرتووە دەرهەق بە تۆ و هاوتوخم و هاورەگەزەکانت، کە ناسرەون تا بەسەر جوانی تۆ و هاورەگەزەکانتدا یەقی نەکەنەوە و نەڕشێنەوە!

***

{نهێنی و تەڵزگەی گۆبەندێک}

ئەریێ بە راست ئەتۆ بە ئەنقەست ئەو گۆبەندەت نایەوە؟ یان خودی رەشەبای عەزرەتی و شەیدا بە سەر و سەکوت و قژوقاڵت بوو کە بە هەویای بینینی ئەگریجە و خەت و خاڵت بوو کە وەک شنەبا و شەماڵی سەرمەست خۆی نواند تا سەری کۆت و تاڤگەی دارژاوی کەزی و بسکی شاراوە و عەترلیت رابمووسێت و نەوازشت بکات، جواناوی بۆن و بەرامەت لەتەک خۆیدا ببات بەو مەرام و نیازەی کە هەرچی کچان و ژنانی شانشینی مەملەکەت هەن لاسایی تۆ بکەنەوە، لەولاوە چی نێرگەل و پیاوانی رۆح کەڵەگایی هەن زەندەقیان بچێت کە ئیدی تۆی سەرقافڵەچی و رابەر رێنوێنی هەمووان دەکەیت کە ناکرێت سەر و پرچیان قڕێژ و کەڕوو هەڵبێنن، بەو نیازەی کە ئیدی نەدەکرا رشک و ئەسپێ و گەنە و زەروو خوێنی پاکیان هەڵمژن!

هۆ کچی ئاسمان.. ئەوەتا بای 'وەشت' هات و لە هەر چوار قوڕنەی دونیاوە شنەبای خۆشنوودی و رەهاکردنی زولف و بسک و پەرچەم و کەزی راگەیاند، لەنێو ئەو زیندانەی کە تێیکەوتبوون.. رەها و سەرفراز بن بۆ هەتا هەتایە.. تۆ بڵێیت ئەو خۆزگەیە بێتە دی؟ ئەریێ بە راست تۆ بڵێیت نێرگەلێک و رۆح کەڵەگا ئاسا هەبن کە لە سەدەی بیست و دوو و هەزارەی سێیەمدا بە سیحری ئەو پەرچەم و ئەگریجەیە بکەونە سەر سمکۆڵان و حیلاندن چون ئەسپی شێت کە لە ژێر فشاری کوڵانی خوێن و جۆشدانی هەوەسی هار و گڕگرتنی شادەمار و هەم دەمارە دەزوولەییەکان تا ئەندازەی زەڕین و پەڕین کێوییانە خۆیان بەلەسە و رەها کردبێت؟ خۆ گەر وا بێت.. مەرجە ببرێنە بیمارستان و تیماری ئەو هەموو برینە زۆر و زەوەندەیان بۆ بکەین کە بۆتە کێم و زوون و تیراوە و برینی هەوکردوو.. لە سەر پێست؟ نا نا نا.. بەڵکو لەسەر پەڕەی رۆح و دڵ و مۆخ و گلێنەی چاوانیان!

وێجا.. خۆ کە ئەگەر ژیان و زیندەگی مەردمگەل ئیمتیحان و تاقیکردنەوە بێت دەنێو ئەم دونیایەی خۆماندا، پاداشتی چاکە و خراپە لە قیامەتێ بە فەرمانی یەزدان بێت، کەواتە وا رەواترە پیاوان بۆ خۆیان کە بە نیازن بە دیداری حۆرییەکان و غیلمان شاد بن لە بەهەشتێ.. مەرجە ئەوان چاوانی خۆیان دابخەن.. ئەگەر نا..ئەوەیان چ تاقیکردنەوە و ئیمتیحانێکی ساختە و فشۆڵە؟ کەواتە چ حیکمەتێکی ئیلاهی تێدایە خانمان بۆ خاتری نێرینەکان لە کونجی ژوورەوە نەیەنە دەرەوە و کە هاتنە دەرەوەش مەرجە نیقاب و

بورقا و سەرپۆش و رەفتە و لەچک و مانتۆ بپۆشن، گەر وابێت کەواتە بەهەشت بێجگە لە هۆتێلێکی بەلاشخانە هیچی دیکە نییە!

بە دیدگای من ئەوەیان تەوسئامێزە و پڕە لە موفارەقە و پارادۆکس، پتریش فێڵ و تەڵەکەبازی رۆحی نێرینە و پیاوسالارییە، گەمەیەکێ چەپەڵی دەستەڵاتخوازی و ئایدیۆلۆژیایەکی سەردەستەیی نێرینەیە کە هەوڵێکی هەزارەها ساڵی بە دواوەیە لە ستەم و چەوساندنەوە و خۆ زاڵکردنی نێرینە لە رێگەی یاسا و رێسا و ئەدەبیاتی مەزهەبەزەدەیی کە کۆی میراتەکە هی نێرینەیە.. نەک مێینە کە ئەوەیان جێگای گومان و پرسیارە، لە ئاکامدا بەو نیازەش گەیشتوون کە ژنان و کچان کۆیلە و ملکەچ و ستەمدیدە بن و بە درێژایی تەمەن و زەمەن خەون بە سەربەستی و خودگەرایی و سەرخۆییبوون نەبینن، کە زادەی مێژوویەکی نایەکسان و راسیستی و نارسیستی نێرینەی تێدا پیادە دەکرێت، بەو مەرجە کۆتایی دێت کە ژنان و کچان خاوەن بەڵێ و نەخێر خۆیان نەبن، لە قۆناغی پێڕەوگەییەوە تا سەریان دەیدا لە بەردی ئەلحەد، ئەوەش وایکردووە کە ئێمەی کۆیلە چێژ لە کۆیلە بوونی ئێوەدا ببینین کە ئەوەیان مەحاڵە، چونکە دوو کۆیلە ناتوانن لە ئەلفوبای خۆشەویستی و ئەوین و ڤیان و میهر و سۆزداری تێبگەن و پێیبگەن.. ئاخر مەحاڵە کۆیلە و بەندەوار و دیلی بەندوباوی یاسا و رێسا و نەریتی کۆنەپەرستانە بتوانن کۆیلە و بەندەواری ژێر چنگ و کەڵبەی خۆیان رەها و ئازاد بکەن.. کە ئەوەیان کرۆکی بەدبەختی نێرینەکانی ئەم شانشینەیە!

یانژی بە دیدگا و قەولی ئەوان ئەوەیان فیتی شەیتان بووە کە فریوی داویت سەرپۆشەکەت دابخزێت و توندی نەکەیتەوە، یانژی ماندووی سەفەر بوویت و شەکەت و پرزە لێبڕاو، پاسدارانی کەودەن و یاساوڵەکانی ئاکار و ئاداب و پاسەوانانی ناوگەڵ دوچاری هیستیریا بووبن، ئاخر دەکرێت ئەوانی کەودەن و یاغنیش وایان مەزەندە کردبێت کە ئاسمانی شین: رەش داگەڕابێت لە تاو ئەو گوناهە کەبیرەیەی تۆ کە دۆزەخ وفیردەوس لە جێگەی خۆیاندا لەق و لۆق بووبن، چونکە ئەگەری ئەوە زۆرە کە فریشتەکان سەرەتاتکێیان کردبێت، بێباک لە ماجەرای دونیا و مەردمگەلی تلاوە بە دەست گرفتی لە بن نەهاتووی شەڕ و شۆڕی هەزارەها هابیل و قابیل، سەرباری کوشتارگا نەبڕاوەکان و ئەفسانەی ململانێی ئیبلیس بەرامبەر ملیۆنەها بە مەرجی فریودانی مەردمگەل کە ڕوو لە خراپە بن و پشت لە چاکەکاری، بە واتا ئاسمانێکی بێباک یان سەرقاڵ بەو خوێنبارانەی کە ئەم سەرزەمینەی بۆگەن و پیر و لەوتاوی کردووە، لەوەتەی "عیسای مەسیح" بەسەر خاچەوە چوارمێخەی کێشراوە خوێنبارانە، کە تا هەنووکەش نە دابەزیوە و نە ئاسمانیش بۆ بارەگای باری تەعالا هەڵیکێشاوەتەوە!

{خانمێکی تەنیا دەنێو جەنگەڵدا}

رۆحی رەوان.. ژینا.. کەواتە کێ فریای تۆ بکەوێت کە ئاسمان سەرقاڵ و پەشێوحاڵ و شپرزە بێت، نەکا کەشتییەکەی "نوح" بە خۆی و سەرنشینەکانەوە زەریا هەڵیلووشێت، سەراسیمە بەو هەموو زەمین لەرزە و گڕکان و بورکان و جۆرەها دەرد و نەخۆشی کوشندە کە مەردمگەلی گیرۆدە کردووە، کەچی.. کەچی تۆ بێباک لەوەی سەرپۆش و رەفتەکەت 'با' دەیبات و فریشتەکان لە خۆت تووڕە و تۆراو دەکەیت، هاوکات

ئیسرافیل و جیبرائیل و عزرائیل و رەزوان چاوانی خۆیان نووقاندووە لە ترس و تاوی ئەو دیمەنەی تۆ تیایدا گیرۆدەیت و هەم ئازا و جەربەزە، کەچی ئەوە تۆ بوویت 'ژینا'ی هێور و سەلار، لە بری ترس و تۆقین، ئەوەندە چاو قایم بوویت.. یان هەر خوو و خدەی خۆت بووە کە خەندەلێو بوویت و سەڵانە سەڵانە پیادەرەوی هەنگاوت ناوە و رەدووی سەرپۆشەکەت نەکەوتوویت، لەولاوە ناچار و سیاچارە و لەرزە لێو بوون فریشتەکان لە حەوتەمین تەبەقەی ئاسمانێ، پاسداران و یاساوڵانی داربەدەست ناحەز بە جوانی و بوێریت بە رادەیەک شێتگیر بوون کە وەک ئەوەی تۆ ڕەشکەکا بیت و بتکوتن و بتکوتن و بتکوتن تا هەناسە لەبەربڕان!

ئیدی تەنگەتاوتر بوون یاساوڵەکانی رەوەشتمەندی عەمبارەپۆ کە بە هەق مەخلووقاتی زەندەقچوو بوون لەبەردەم ئارامی و دلێری تۆ و هەم پەرکەمدار و 'فێ' لێهاتوو لە تاو شەنگی و زیبابیت، ناچار بە پەلەپروزێ و یەکاندەردوو وەخۆکەوتن و هەلقەیان بەست و پژدێنەیەکی بازنەیی و بڵندیان سازکرد بە قەد باڵای تۆ و بە پێچ و لوول وەک خەمی ناقوڵات لە ساتەوەختی شکانی شکۆمەندی کچانەت لەژێر زەبر و زەنگی دڕندانەی پیاوانی مەزهەبزەدەی بێ مەزەب و مۆڕاڵ و ترسنۆک!

چما نەتدەزانی توخمی نێرینەگەلی ناوگەڵ برسی بە بینینی پێچ و لوولی قەفی کەزی و بسکی تۆ خوێنیان دەکوڵێت و ئاگرێک دەنێو شادەمار و دەمارە دەزوولەییەکانیاندا بەرپا دەبێت کە لەوەدایە کڵپە و بڵێسەی هەڵایساوی بگاتە دارستانەکانی سەرزەمین و باخەکان و لالەزار و باخی نێو فیردەوس کە تەڕ و وشك پێکڕا بسووتێنن؟

چما نەتدەزانی کە پاسەوانانی دەوری دامەن و تەشک و تیرێژ و قەد و باڵای تۆ وەک گیانداری کێوی و دڕندەکان و سمدارەکانی دیکە کە ڕەوە ئەسپی شێت ئاسا سمکۆڵان دەکەن لەتاو هەوەسی هار و شەهوەتی دەنێو خوێندا گڕگرتوو، قەستیانە خۆیان ببن بە قامچی و تیغ و شمشێری زولفەقاڕ و قەمەی دوودەم کە خوێنمژانە و سادیستانە لە سەد لاوە لەت و کوتت بکەن و.. هێشتا ئۆخەی ناکەن؟ ئەوان بە تەنها بە بینینی خوێن و فرمێسک و ئارەقەی ڕەش ئۆرگازم دەبن و بەس!

چ غەمناکە دیمەنی گەلەگورگ و کارئاسکێکی سرک و تەنیا و بێچارە دەنێو جەنگەڵدا، جەنگەڵی سەدەی بیست و دوو و هەزارەی سێیەمینی "ڕەشهەڵاتی ناوەراست" کە تیایدا ڕۆحەکان پەژموردە و تاریک و سام لێنیشتوو.. بگرە تاریکترە لەوەی کە چاو بتوانێت چاو ببینێت.. ئەمەیان چ گورگستانێکە.. ئیلاهی؟

چما ئەتۆ نەتدەزانی کە کچەزای 'حەوا'یت کە گوایە 'ئادەم'ی فریوداوە و بێباکانە لە درەختی حەرام و قەدەغەکراوی خواردووە. بەڵێ ئەوە ئەتۆی کە لاسایی دایکە 'حەوا'ت کردۆتەوە و سەرپێچی دەکەیت و هەم پڕ بە زارت خەندەلێوانە سێوەکە دەکرمێنیت و هەم سەرپۆش دەدەیتە دەست 'با' و گێژەنی گەردەلوولەوە!

چما ئەتۆ نەتدەزانی دایکانی من و تۆ و هەزارەها بۆ سەدەها جار و بار بەردەوام بە ترسەوە بە کچەکانی خۆیان دەگوت. "سەرت داپۆشە.. کۆشت داپۆشە.. با دامەنی کراسەکەت تا سەر گۆزینگ بێت.. مەمکەکانت بشارەوە.. قریوە و قاقا و خەنینت نەیەت و مەرگ دێنێت، خۆت تاس و لووس مەدە و خۆ

مەڕازێنەوە، بەدەم رۆیشتن و پیادەڕەوییەوە ئاوڕ مەدەرەوە، زار و دەمت بشارەوە کە نان دەخۆیت ئەو کاتەی پیاوان دیارن، ترپە و تەقەی کەوشەکانت نەیەت.. گەر نا.. نێرەوز وەک گەلەگورگ گەمارۆت دەدەن و و و...هتد.

بە راست ئەمەیان جەنگەڵە یان دونیایەکی تازە؟ چما ئەتۆ نەتزانیوە کە یاساوڵەکانی دەوری خەون و خەیاڵ و خولیاکانت تۆیان بە نێچیرێک زانیوە کە راوی بکەن و پێستەکەی بگروێنن کە بە هەق گرواندویانە، چونکە تۆ کچە ئازاکەی دایکە "حەوا" بوویت و گوێت بۆ ترپەی دڵی خۆت شل کردووە.. نەک بە تەنها شەیتان، ئەگەر نا.. وا بێباکانە سەرپۆشەکەت نەدەدایە دەست رەشەبایەک یان گەردەلوولێک.. ئەوان بە هەویای ئەو خەونەوە تۆیان راو کرد کە دەستیان سەوز دەبێت و ئەوسا بەهەشت یەک بست لێیانەوە نزیکتر دەبێتەوە و ئەتۆش کە گوایە شەریک و هاوشانی شەیتانی، گەمەی خۆت دەکەیت و سزا و باجەکەی دەدەیت.. سزا و باجێک کە لێوانلێوە لە جوانی و شکۆمەندی کە من دڵنیام حۆرییەکان لاسایی تۆ دەکەنەوە و بێز لەو داربەدەستانە دەکەنەوە کە تۆیان وەها ئەشکەنجە داوە کە بیرت بچێتەوە هەناسە بدەیت.. هەناسە و بەس!

چما نەتدەزانی بۆچی دایکانمان سەد بارەیان دەکردەوە بە چرپەوە کە ئێوە.. کچانی 'حەوا' لە پەراسووی چەپ و هەم خوار و خێچی 'ئادەم' دروست بوون و تا قیامەت راست و رێک نابنەوە.. هەر بۆیە لەسەر هەر سیلەی کۆڵان و گۆرستانێک و جادەیەک پیاوان و لاوانی داربەدەست وەک ئەرژەنگ وەستاون، کە لە شمشێر برندەتر قیت و قۆز وەستاون بە ناوی چاودێری خراپە و چاکەکاری خەڵکی، کە گەرەکە بۆ هەر هەڵە و پەڵە و کەتنێک و سووکە گوناهێک بە دار و مەترەق و تێلا و قامچی و قیرپاچ و شەللاق نیوە مردووتان بکەن، بەو نیازەی رێک و راستتان بکەنەوە، ئەی دایکە نەیچرپاند بە گوێی تۆدا کە هەر هەوڵی راستکردنەوەیەک خوێنی جەرگە و شکانی شکۆمەندی و گۆبەند و رسوایی بە دواوەیە کچەکەم، کە زادەی میراتێکە کە زۆر قورسە کەسمان بیزانین کەی دەستی پێکردووە و کەی کۆتایی دێت و گۆڕ بە گۆڕ دەبێت.. خۆ گەر بشیزانین پێمان شەرمە بیدرکێنین، چونکە پیشەسازی و بەرهەمی دەست و فیکری ئێمەیە.. ئێمەی چی و چی و چی؟ خۆتان ناوی بنێن!

***

{ژینا.. هۆ قەقنەس ـ کەی ئێمە}

مەگەر هەر هەموومان نەمانبیستووە کە لە ناوئاخنی ئەدەبیاتی "ئیسرا و میعراج"دا هاتووە و جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە زۆرینەی 'ئەهلی دۆزەخ' ژنان بوون لە پای ئەوەی هاورەگەزەکانی تۆ بۆ هەمیشە نزیکن لە خراپەکاری و دوورن لە چاکەکاری، گوایە لە دۆزەخیشدا بە قژ و قاڵی خۆیانەوە هەڵواسراون.. بە راست.. دیسانەوە..؟

جا.. خۆ ئەوان بێبەخت زۆر زووتر دەنێو دۆزەخدا ژیان و هەم مردن.. من بەڵگەم هەیە و گەواهی دەدەم کە پلکە 'زاریّ' دایکم و پێنج خوشکی خۆم و سەرباری کچان و ژنانی گەڕەک چلۆن دەسووتان.. ئاخۆ

بەس من ئەو ئاگرەم بینیوە یان هەر هەموو نێرینەکانی گەڕەک و شار بینیویانە؟ نازانم.. بەڵام دایکان و خوشکان و کچان و ژنان ئەوەندە شکۆمەند بوون کە دوای هەر سووتانێك ئازایانە وەک باڵندەی ئەفسانەیی "قەقنەس" ئاسا دەنێو خۆڵەمێشی خۆیان سەر لە نوێ رادەبوون و هەڵدەستانەوە و زیندوو دەبوونەوە.. ئاخر سۆز و بەزەیی و میهری ژنانە و دایکانە و خوشکانەی خۆیان دەنواند کە هاوخەم و سۆزیاری ئێمەی نێرینە بوون و بن، کە نەکا ئەوانی قەڕوح و غەمناک و پرسەدار و تەنیا بکەون.. ئەوەیان چ قوربانیدان و جوانی و رۆحێکی سەرکەشە کە تا ئاسمان خواهانە و ژنانە و کچانەیە کە ئێمەی نێرینە نایبینین.. نایبینین.. بۆ کێ و کەی و بۆ کوێر بووین.. ئیلاهی؟!

ژینا.. ژینای ژن و ژیان و ئازادی و شکۆمەندی و بوێری.. لەوەش قەباحەتر و ترسناکتر و گوناهێکی کەبیرەتر و رەشتر ئەوەبوو کە ئەگەر سزای تۆ نەدەن و نەتکەن بە نموونە و پەندی زەمانە، چوغل و تەمبێت نەکەن بۆ توندکردنی سەرپۆشەکەت، ئەوسا کچانی هاوتەمەنی تۆش سایلی تۆ سەرکۆت و ئاڵاو واڵا دەبن و ئیدی پیاوانی چاوچڵێس و ناوگەڵ برسی دوچاری نەزەری حەرام دەکەن، لەوەش کوشندەتر ئەوەیە کە ئێوە بپرسن و گومان بکەن کە بۆچی دەبێت ئیمانی پیاوە سمێڵ بابڕەکان ئەوەندە تەنکۆڵە و لەرزۆک و چروک بێت؟ بۆچی مەرجە لەرزۆکی ئیمانی ئەوان یان تۆکمەیی دینەکەیان لەسەر بە دیارکەوتنی پەرچەم یان داپۆشینی بسک و کەزی ئێمە پابەند و وەستابیت کە بۆ هەمیشە پێوانە بێت بۆ وەدەستهێنانی بەهەشت و دووربوون لە دۆزەخ؟

ژینای.. دەرە ژین و نیشتەجێ دەنێو رۆحی هەموومانمدا کە دەزانم ئەوەیانت بەسە.. ئەتۆ چیت کرد گیانی پەژموردەی گیانان، چلۆن وا ئاسان هەوەسی پاسدارانی دار بەدەستی ئەخلاقت ئاگر داوە بە ئەندازەی دەیری و دەللی بوونی فریشتەکانی ئاسمان لە تاو ئیرەیی و بەغالەت بردن بە جوانییە ئەفسوونبار و و رۆحی 'بەور' ئاسات.. گەرچی مەرگهێنیش بووبێت؟ ئاخر پاسەوانانی نامووسپەرست مەزەندە و ترسی ئەوەیان هەیە کە بە هەزارەها فریشتەی دەوری عەرش و مەلەکووت پایدۆستی لێبکەن و بتەکنەوە، لە گوینە کە هەندێکیان لە تین و تاو و ترسێکی پەنهان کە تۆ بەرپات کردووە.. پەڕ و باڵیان هەڵوەرێت و ئیدی چیدیکە نەبنەوە فریشتەگەلی دەوری عەرشی یەزدان، بە هەزارەهاش لە تەک حۆرییە زێدە نازدارەکان، هەم لە تاو بێباکی تۆ و نەترسانت لە ئاگری جەهەننەم سۆمای چاوانیان بڕژێت و کوێر بن، ئاخر فەرمانە کە نەدەکرا فریشتە نێرەوزەکانی ئاسمان و هەم سەرزەمین یەکاندەردوو بە شەوارە بکەون ئەو کاتەی پێکرا مەست و حەیرانت دەبن کە ئاوڕ لە تۆ دەدەنەوە بە جۆرێک کە کەیل و کاس بن کە وەک گەداکان سواڵی خەندەیەک و نیگایەک و ناز و هەوایەکی تۆ بکەن، وای.. وای.. ئەوەیان چ ئابڕووچوونێک بوو کە فیز و شکۆی خۆیان لەبەردمی خانمۆڵەیەکدا دۆڕاند؟!

***

{ خەون و خەیاڵێکی خوێناوی}

چما ئەتۆ نەتدەزانی کە لە شانشینی بێ خەیاڵ و خەونەکاندا.. خەون بینین و خەیاڵی فڕین سزاکەی خوێنی سەرە؟ هۆ نازەنینی هەر هەموومان مەراقی ئەوەمانە و بێ ئۆقرەین.. ئاخر چلۆن ئەتۆ لە شەوی دەیجووردا

وەک چرا دادەگیرسێیت کە هەر هەمووان عەیب و عەورەت و چەهرەی ئەرژەنگ ئاسای خۆیان ببینن لە مەملەکەتێک کە هەر خەونێکی سەرکەش و سەرکێش بۆ خۆی پەڕینی سەرە و خۆ سپاردنە بە دۆزەخ لەسەر دەستی ئەوانی ناحەز بە خەونی شەکرە کەنیشکێک؟

هۆ 'شەهرەزاد' کەی ئێمە.. چما ئەتۆ نەتدەزانی کە ئاخوندەکان نابینان و هەر خەونێکی رەنگینی کچە رەنگاڵەیەک و شەکرەژنێک زەندەقیان دەبات، دە ئاخر دەزانی یان نا کە بینینی خەون بە رۆژی رۆناک لای شەمشەمە کوێرەکان چ گوناهێکی کەبیرەیە، تۆی خۆشخوان و سەراسیمە بە داستانی "هەزار و یەک شەو"ە کە 'شەهرەیار'ی مەست و مەیزەدە کردبێت و جوانی تۆ ئەفسوون و سیحری حیکایەت و داستانەکانی تا دوا پەندی پڕ لە تانوپۆ و گرێچن بیبات و بەدەم زرنگانەوەی زەنگوڵەی دەنگی تۆی خۆشخوان خەو بیباتەوە.. ئیدی بۆ هەمیشە و بۆ هەتاهەتایە 'شەهریار' شەیدا و دێوانە و گیرۆدەتە و ناتوانێت سەرت ببڕێت و بتکوژێت وەک هەزارەها لە هاورەگەزی تۆ، لە پای بیانوویەک کە تا هەنووکەش دیار نییە.. تاکە بیانوویەک خوێنخۆری پادشاکان و پیاوەکان بووە کە بۆ هەمیشە خوانی خوێناوی 'ئۆرگازم' و سەرمەست و شادی کردوون، ئیدی تۆی ئەفسوونگەر هاتیت و بە گێڕانەوەی داستانەکان "شەهرەیار"ت سەرسام و حەیران و هۆگری خۆت کرد و مەرگی دیکەی هاورەگەزەکەی خۆت راگرت، 'شەهرەیار' بە ئەندازەیەک شاد بوو کە شەوێکیان عاشقانە نەک شاهانە خواستی ئەوە بوو کە ئیدی سەرپۆشکەت فڕێ بدەیت.. ئیدی خۆت رەها و سەرفراز کرد، چونکێ جوانی و زرنگی و ئەفسوونی جادووگەرانەت بوو کە ئەو خوێنخۆرییەی 'شەهرەیار'ی بنەبڕ بکات.

ئەتۆ نەتزانی کە ئەوەشیان پیاوە سادیست و خوێنخۆرەکانی مەملەکەتی شێت و داغان و غەمگین کرد و کۆستیان کەوت کە پادشا دەستبەرداری خوێنخۆری کچان و خانمان ببێت.. پیاوانی مەست و خۆشنوود و ئاسوودە بە خوانی خوێنای و خەیاڵکوژ لێنەگەڕان گیانۆی خۆشخوانی کەلەکەوێت ئارام بیت بەوەی کە 'شەهرەیار' دەستی لە خوێن پاک بکاتەوە و بیشوات.. بەڵگەش یەوەیە کە تا هەنووکەش خوێنبارانە و شانشینی پرسە و واوەیلا و مەرگەساتە.. هۆ جوانێ!

بەڵام ئەوە تۆیت کە هەزارەها داستان و سەرگوزشتە و پەند و بەیت و بالۆرە و هیکایەت و چیرۆک و رۆمانت بۆ ئێمە بەجێهێشتووە و تازە فرچکمان پێوە گرتووە و میراتگری ئەمەکداری جوانی و میهر و شکۆمەندی و ئازایەتی و زرنگی تۆین.. بە قوربان.. شەو و شەوگارت شاد و ئەرخەیان و ئارام بنوو کە ئەمشەو و تا سەدەها شەوی دیکە هەر هەموومان بێدار و ئێشگر و دەرگاوان و پاسەوانی خۆت و خولیا و خەیاڵ غایەلە و خەونە شیرینەکانی تۆین بە درێژایی زەمەن و تەمەن.. هۆ 'قەقنەس'ە تاقانە و ئازاکەی هەر هەموومان..!

(سەرەتای پایزی/٢٠٢٢)

+ پەراوێز: -

- **قەقنەس:** قەقنەس (بەئینگلیزی:Phoenix، گریکی دێرین: Φοῖνιξ، بەفارسی: ققنوس، عەرەبی: العنقاء)، باڵندەیەکی خەیاڵی و ئەفسانەئامێزە کە بەراورد دەکرێت بە جۆرەها باڵندەی دیکەی راستەقینە، باسی لێکراوە دەنێو داستانە کۆنەکانی عەرەب وەکو سەرچڵییەکانی سندیباد و داستانی 'هەزار و یەک شەوە'، بەگشتیی لەنێو داستانە فارسی و رۆمانی و گریکی و میسری و چینییەکاندا هەبووە. قەقنەس، وەکو بێچووی باڵندەیەکی پیرۆز لەنێو داستانەکاندا چاوی لێکراوە. باڵندەیەکە لەسەر هێلکەکەی دەنیشێت تاوەکو دەتروکێت، لە کاتی تروکاندا ئەوەندە بە خۆشییەوە بۆ بێچوەکەی دەخوێنێت و پوش و پەڵاش لە دەوری خۆی کۆدەکاتەوە تاوەکو پوشەکان ئاگر دەگرن و خۆیشی دەسوتێت، جا ئەو بێچوەی کە لە هێلکەکە دەتروکێت، پاشانیش دەبێتەوە بە دایکانە. دیارە سەرچاوەی دیکە ئاماژە بەوە دەدەن کە خودی" قەقنەس" تاکە باڵندەیەکی ئەفسووناوییە کە پێشبینی مەرگی خۆی بکات، گوایە سەروەختی گیانەڵا پووش و پەڵاش کۆ دەکاتەوە کە ئاگر دەگریت و قەقنەسەکە دەسووتێت بە پەرجووێکی دەگمەن و ئەفسانەئامێز دەنێو خۆڵەمێشی خۆیدا کە زادەی موعجیزەیەکی ئەفسانەئامێزە زیندوو دەبێتەوە.
- **بەور:** سەر بە خێزانی پڵنگە، هەندێک جاریش وەک مێچکەی پڵنگ چاوی لێدەکرێت.
- **تەوار:** مێینەی باز یان بازی مێچکە.

(سەرەتای پایزی/٢٠٢٢)

"شێرۆی پلکە زاریێ"